

<p>Œcuménisme : confusion des langues de Babel ou richesse de l'évènement pentécostal ? Oecumene: Babelse spraakverwarring of de rijkdom van het pinkstergebeuren?</p>
--

Een orthodoxe bijdrage door Katerina Pekridou

Oecumene en de uitdagingen van de taal:

De harmonie van Pinksteren of de verwarring van Babel?

Ook al is de menselijke communicatie niet te herleiden tot wat men in woorden kan zeggen, de gesproken taal speelt een belangrijke rol in het begrijpen van de wereld, het aangaan van relaties en de interactie met de mensen om ons heen. Taal is een belangrijk medium waarmee men zijn ideeën aan de wereld kenbaar maakt. Het geeft ons toegang tot de cultuur die de taal spreekt en tot de manieren van denken van degenen die de taal spreken. Een vreemde taal leren impliceert niet alleen de kennis van het alfabet, de grammatica en de woordenschat, maar ook inzicht in de geschiedenis, gebruiken, literatuur, levensstijl, liederen en gedrag. Betrokkenheid bij de oecumene is vergelijkbaar met het leren van een of zelfs meerdere vreemde talen: men moet de woordenschat van andere christelijke kerken leren en in contact komen met hun verschillende culturen, theologische literatuur, eredienst en maatschappelijk engagement. Ieder van ons die een tijdlang in het buitenland heeft geleefd, weet uit ervaring dat het aanleren en beheersen van een taal een zeker inzicht vereist in de culturele context. Zo ook impliceert het begrijpen van andere christelijke tradities niet alleen openheid, maar uiteindelijk ook in zekere zin een gevoeligheid voor hun eigen culturele achtergrond, uitdrukkingen en gebruiken.

In mijn uiteenzetting vandaag maak ik eerst enkele algemene beschouwingen over de taal in de oecumenische dialoog vandaag. Verder zal ik enkele moeilijkheden belichten waarmee orthodoxen in oecumenische ontmoetingen worden geconfronteerd, en tenslotte geef ik enkele voorbeelden van de moeilijkheden die orthodoxe theologen ondervinden bij het overbrengen van bepaalde uitdrukkingen die typisch zijn voor de orthodoxe traditie aan vertegenwoordigers van andere christelijke tradities.

Algemene opmerkingen

Bij de oecumenische dialoog op internationaal vlak zijn kerken, mondiale en regionale instellingen en individuele theologen en onderzoekers betrokken met een verschillende culturele achtergrond en eigen taal. De overheersende werktal van de oecumene is echter het Engels. Met de wereldwijde oecumene voor ogen heeft de Wereldraad van Kerken (WCC) kort na haar oprichting, zich gebogen over de kwestie van taal en de eenheid van de christenen met een Language Policy Task Force (LPTF), om haar taalpolitiek te herzien binnen de toenmalige afdeling Onderwijs en Communicatie. De *Task Force* stelde een grote ongevoeligheid vast bij wie Engels als moedertaal gebruikten en een groeiende frustratie bij anderen, wat de organisatie ertoe bracht Russisch en Spaans toe te voegen aan de officiële WCC-werktalen, naast het Frans en het Duits. Ook al kunnen andere talen gesproken worden op bepaalde bijeenkomsten of projecten op wereldvlak, het Engels blijft omwille van steeds meer beperkte financiële

middelen, de overheersende werktal in de oecumene op wereldvlak, wat zeker een nadeel is voor ieder van ons die het Engels niet als moedertaal heeft. Tegelijkertijd is het Engels dat in oecumenische *settings* wordt gesproken eerder 'oecumenisch' Engels, een taal aangepast aan de verschillende culturele achtergronden en behoeften van wie betrokken is bij de oecumenische dialoog, en niet het hedendaagse Engels door moedertaalsprekers gesproken in de instellingen. Deze realiteit geeft reeds de uitdagingen en beperkingen aan van het medium dat wij hanteren om te communiceren over onze diepste overtuigingen rond het christelijk geloof en leven .

Belangrijker is dat, naast de verscheidenheid aan talen, de oecumenische dialoog een theologisch pluralisme impliceert dat zich veruiterlijkt in een of meerder theologische talen. "Menselijke talen zijn nooit alleen maar de uitdrukking van een reeds verworven betekenis; zij zijn ook de ontdekking van betekenis en scheppers van betekenis." Zo ook zijn theologische talen niet alleen de verwoording van een reeds verworven leer of doorleefde ervaring, maar ontsluiten ze ook het groeiend inzicht in de betekenis van het geloof en de beleving ervan aan de hand van cognitieve, perceptuele en affectieve processen. De wereldwijde oecumene zag de noodzaak in van een gemeenschappelijk kader om voldoende communicatie mogelijk te maken tussen de zogenaamde 'traditionele' en de contextuele vormen in het christendom.

Het studieproject over oecumenische hermeneutiek van de Commissie Geloof en Kerkorde van de WCC, dat in de jaren negentig van de vorige eeuw van start ging en in 1998 gepubliceerd werd als *A Treasure in Earthen Vessels. An Instrument for an Ecumenical Reflection on Hermeneutics*, Faith and Order Paper No. 182, nodigde de kerken uit om na te denken over hoe zij de taal en de symbolen van andere kerken verstaan en inschatten, met de 'bedoeling de interpretatie, communicatie en receptie te vergemakkelijken van teksten, symbolen en praktijken die vorm en betekenis geven aan bepaalde gemeenschappen'. Oecumenische hermeneutiek wil de tegenstellingen tussen christenen bestuderen en onderzoeken hoe ze op een verschillende en verscheiden manier met Schrift en Traditie omgaan en welke de redenen zijn die een wederzijdse erkenning van kerken in de weg staan. Verder is het een poging om te onderzoeken hoe het oecumenisch op weg zijn met elkaar als kerken de uitdrukking kan zijn van de hermeneutische gemeenschap van de Kerk, en een onderzoek naar de criteria om dit te onderscheiden.

Volgens Faith & Order's *A Treasure in Earthen Vessels* moet de oecumenische hermeneutiek:

1. "streven naar meer coherentie in de interpretatie van het geloof en in de gemeenschap van alle gelovigen als ze samen komen om God te eren."
2. "een wederzijds herkenbare (hernieuwde) toe-eigening van de bronnen van het christelijk geloof mogelijk maken", en
3. "wegen zoeken voor een gemeenschappelijke belijden en bidden in geest en waarheid".

Zoals prof. Annemarie Mayer opmerkt: "De gouden regel van de oecumenische hermeneutiek bestaat tot op heden uit de zogenaamde 'gedifferentieerde consensus'", een consensus over fundamentele waarheden, terwijl er verschillen of uiteenlopende interpretaties blijven bestaan, of anderzijds een substantiële overeenstemming, waarbij bestaande verschillen niet langer als kerk scheidend worden ervaren. Verklaringen die een gedifferentieerde consensus uitdrukken, beschouwen deze verschillen niet alleen als legitiem, maar ook als zinvol, door taalkundige markeerpunten aan te brengen en dergelijke verschillen positief aan elkaar te relateren. Mayer benadrukt dat "in het geval van een bilaterale tekst [...] elke partij precies moet weten wat de andere partij anders ziet met betrekking tot de punten die besproken werden; de kerken zouden in staat moeten zijn om te erkennen, met natuurlijk het risico verkeerd begrepen te worden , dat iedere kant nooit gelooft dat de andere kant vasthoudt aan een leer die zij zelf afwijzen."

Een betere kennis van elkaar speelt een cruciale rol in het proces van de receptie, waarbij kerken en christenen de resultaten van een oecumenische ontmoeting aannemen en de theologische akkoorden erkennen en samen de geschilpunten onder ogen zien. De gesproken taal, als een krachtige vorm van menselijke expressie, is niet alleen de uitdrukking van een menselijke ervaring, ze draagt ook in belangrijke mate bij tot de aanpassing en bijstelling ervan. Zoals het negende rapport van de Gezamenlijke Werkgroep (JWG) van de Katholieke Kerk en de WCC opmerkt: "Openheid is essentieel in onze ervaring als christenen. Door onderlinge gedachtewisselingen en in de receptie van verschillende tradities in een zichtbare *communio* (κοινωνία) wordt de Kerk in eenheid en heiligheid bevestigd, trouw aan haar apostolische oorsprong en universele zending". In het pluralisme van theologische interpretaties binnen de oecumene, is *'receptive ecumenism'* een oproep aan alle kerken om " te erkennen en zich te laten verrijken door wat er van het levend woord van God aanwezig is in andere kerken. Te erkennen dat een kerk van een andere kerk en theologische traditie kan leren en dat het uiteindelijk ontvangen openheid en nederigheid veronderstelt.

Moeilijkheden waarmee orthodoxe theologen in de oecumene worden geconfronteerd

Na deze eerste beschouwingen geef ik nu enkele voorbeelden van de pijnpunten waarmee orthodoxe theologen, binnen de oecumene, geconfronteerd worden, meer bepaald wat de gehanteerde terminologie betreft. Deze moeilijkheden hebben te maken met de negatieve connotaties verbonden aan bepaalde begrippen, de achterliggende verschillen in theologische visie, of de afwezigheid van theologische reflectie ter zake.

Om te beginnen moeten we het hebben over het woord "oecumene", dat voor orthodoxe kerken en theologen verbonden is met negatieve connotaties. In het beste geval wordt het beschouwd als een "latinisme" en met wantrouwen bekeken; in het slechtste geval wordt het gezien als verraad aan de orthodoxe leer en traditie, ondergeschiktheid aan Rome, of als een compromis in geloofszaken onder invloed van westerse liberale ideeën. Vladimir Fedorov, bijvoorbeeld, stelt dat misverstanden en negatieve connotaties ten aanzien van de oecumene mede zijn ontstaan omdat het begrip "oecumenisch" werd omgezet in een onderwerp: "oecumene". Ook al spreekt hij vanuit het Russische taal- en cultuurmilieu, zijn opmerkingen vinden weerklink in andere orthodoxe middens. Hij benadrukt dat de betekenis van het woord "oecumene" onduidelijk blijft voor degenen die niet vertrouwd zijn met het kerkelijk vocabularium, en dat het collectief bewustzijn het daarom associeert met theorieën of leringen die uit het Westen komen en als verdacht worden beschouwd. Omdat de Griekse wortels van het begrip (het is afgeleid van het woord "οικουμένη" (de gehele bewoonde aarde), niet worden erkend, creëert het achtervoegsel "-isme" connotaties met termen die als negatief worden ervaren. Fedorov merkt op dat de doorsnee leek, die geen theologische opleiding heeft genoten, de term waarschijnlijk alleen kent in de context van de slogan "Oecumene is de ergste van alle ketterijen van de 20e eeuw", of "Oecumene is de hedendaagse ketterij der ketterijen", of "Oecumene is pan-ketterij".

Een ander begrip dat een probleem vormt omwille van zijn negatieve connotaties is "missie", afgeleid van het Latijnse "mittere" (zenden). In het collectieve orthodoxe geheugen wordt de term in verband gebracht met het agressieve proselitisme van westerse missionarissen en missionaire gemeenschappen in Oost-Europa na de val van het Ottomaanse Rijk, en later met de val van het Sovjet-communisme. In het Grieks wordt de missie van de kerk vertaald als het "uitzenden" (ἀποστολή) van de kerk in de wereld. Decennialang hebben orthodoxe missiologen die betrokken zijn bij de oecumenische dialoog het belang benadrukt van een

andere terminologie "μαρτυρία/witness", die een nederige en holistische manier van het meedelen van het evangelie uitdrukt. Zij zijn erin geslaagd op een aantal vlakken een succesvolle bijdrage te leveren; zo hebben zij gewezen op de kerkelijke grondslag van missie, het eucharistisch perspectief, de trinitaire en pneumatologische dimensie van een missietheologie, en de gevolgen voor een authentiek christelijk getuigenis in het milieu en de interreligieuze betrekkingen. De meest recente teksten van de WCC-commissie voor Wereldmissie en Evangelisatie (CWME), zoals *Together Towards Life: Mission and Evangelism in Changing Landscapes* (2013), en de *Arusha call to discipleship* (2018), laten een significant onthaal van de orthodoxe theologische taal zien, wat niet noodzakelijk een volledige consensus impliceert over de inhoud van de theologische terminologie.

Een van de traditionele oecumenische onderwerpen sinds het begin van de oecumenische dialoog, die zowel een taalkundige als een leerstellige uitdaging vormt voor de orthodoxen, vooral in de dialoog met christenen die geen sterke sacramentele theologie hebben, is dit van het 'ambt' ('ministerium'). De term heeft die zowel betrekking heeft op diakonia als op priesterschap is een belangrijke kwestie waarin kerken van elkaar verschillen. In het orthodoxe denken over eenheid is de erkenning en aanvaarding van elkaars ambten en kerkelijke structuren een voorwaarde voor christenen om tot de volle gemeenschap te komen. Orthodoxe theologen hebben de kwestie over de betekenis van dit begrip al aan de orde gesteld in hun reacties op het BEM-document van 1982. Alhoewel de gangbare Griekse vertaling van de term "ambt" destijds "ιερωσύνη" (priesterschap, *sacerdoce*) was, stelden zij de term "λειτουργημα" (ambt, ministère) voor als een meer passende vertaling. Terwijl de eerstgenoemde term slechts één aspect van het ambt weergeeft, namelijk het gewijde priesterambt, komt de tweede term, "ambt", overeen met termen als "λειτουργημα," "αρχή", (ambt) "υπηρεσία" (dienst), en roept het een bredere, meer diverse en zelfs ambivalente realiteit op.

Orthodoxe theologen zien in het Nieuwe Testament twee verschillende soorten of vormen van ambt. Het eerste heeft een geestelijke of religieuze inhoud; het is het ambt van de verkondiging van het evangelie dat synoniem is voor "λειτουργία", liturgie in de brede zin, zoals Paulus zich "λειτουργόν" (bedienaar) van Christus onder de volkeren noemt (Rom 15,16). De tweede vorm houdt verband met de oorspronkelijke betekenis van de term "διακονέω", d.w.z. het dienen van de materiële behoeften van de gelovigen van de christelijke gemeenschap: bijvoorbeeld het bedienen bij de gemeenschappelijke maaltijden door het uitdelen van voedsel ("διακονεῖν τραπέζαις", Handelingen 6:2). Bij de term "ιερεύς" (priester), het equivalent van het Latijnse woord "sacerdos" (bedienaar van het heilige), wordt onderscheid gemaakt tussen "ιερεύς", degene die offert, en "πρεβύτερος" (ouderling), degene die verantwoordelijk is voor de gemeenschap, hoewel beide woorden in het Engels worden weergegeven als "priest", dat dus beide betekenissen heeft.

Voor de orthodoxe kerken betrokken in de oecumenische beweging is het taalgebruik rond het gemeenschappelijk gebed in oecumenisch verband een zeer gevoelige kwestie, zozeer zelfs dat de WCC zich erover moest beraden binnen de in 1998 ingestelde Speciale Commissie voor Orthodoxe deelname aan de WCC. Het in 2002 goedgekeurde rapport stelt dat het gebed het hart is van het oecumenische werk (§ 38), en het verwijst naar het rijke erfgoed van gemeenschappelijk gebed binnen de WCC, en ook naar het ontvangen van geestelijke gaven van andere tradities door plaatselijke kerken (§ 39). Het erkent ook de verschillende confessionele en culturele achtergronden die kerken ertoe brengen op verschillende manieren te bidden (§ 40). Het maakt een onderscheid tussen "confessioneel" en "interconfessioneel" gemeenschappelijk gebed (§ 42): het eerste is de eredienst van een bepaald kerkelijk lichaam,

en het tweede is het oecumenische gebed dat voor specifieke oecumenische bijeenkomsten wordt voorbereid (§ 43).

Het gebruik van de termen "eredienst" en "liturgie" (λειτουργία) wordt door de orthodoxen afgewezen wanneer het gaat om het gebed in een oecumenische context, omdat zij op grond van hun kerkelijk zelfbegrip niet deelnemen aan een concelebratie of sacramenteel uitwisselen met andere christenen. Binnen de orthodoxe kerken is er een stroming die een gemeenschappelijk oecumenisch gebed afwijst met het argument dat kerkelijke canons verbieden te bidden met ketters, maar de werkelijke reden dat de orthodoxen niet deelnemen aan gezamenlijke erediensten met andere christenen, ligt aan hun opvatting over de kerk, haar canonieke structuur en erkend ambt, dat hen niet toestaan de sacramenten te delen met hen die niet tot de orthodoxe kerk behoren.

Deze voorbeelden tonen aan dat de orthodoxe kerken opnieuw een hermeneutische gemeenschap moeten worden, samen met andere kerken, en hun teksten, symbolen en praktijken opnieuw moeten onderzoeken en interpreteren, "om misverstanden, polemieken en verdeeldheid te overwinnen, problemen vast te stellen, conflicten op te lossen en verdeeldheid als gevolg van verschillende interpretaties van het christelijk geloof te voorkomen".

Moelijkheden bij het doorgeven van bepaalde uitdrukkingen aan andere christelijke tradities

In het tweede deel van mijn uiteenzetting gaat het over uitdrukkingen of begrippen binnen de orthodoxe traditie die moeilijk over te brengen zijn naar andere christelijke tradities. Misschien ben ik niet de best geplaatste persoon om sommige voorbeelden te geven, vermits ik al jarenlang andere christelijke tradities heb bestudeerd en een belangrijk deel van mijn dagelijks werk bestaat uit het vertalen van theologische concepten en uitdrukkingen van de ene traditie naar de andere. Ik zal echter twee voorbeelden geven, die ook twee tendensen aantonen in de manier waarop wij theologische taal waarnemen en interpreteren. Het eerste voorbeeld geeft de beperkingen aan van de orthodoxe theologie om haar concepten uit te drukken in een taal die door de bredere christelijke wereld wordt begrepen, als gevolg van haar lange historische vervreemding van andere christelijke tradities. Deze beperkingen zijn de afgelopen drie decennia geleidelijk overwonnen door de betrokkenheid van de orthodoxe kerken bij de oecumenische beweging, en vooral door de academische uitwisseling van theologen uit de verschillende christelijke tradities. Het tweede voorbeeld betreft een term die specifiek is voor de orthodoxe traditie en die niet nauwkeurig kan worden vertaald naar andere tradities, omdat daar geen exacte equivalenten voor bestaan. In dit geval, kan men een overtrokken vereenvoudiging van de term vaststellen, die uiteindelijk ook voor de orthodoxen aanvaardbaar is vanuit een poging elkaar te begrijpen.

Ik verklaar me nader. Het eerste voorbeeld heeft te maken met de term 'kerk' als zodanig. De complexiteit van de oecumenische dialoog heeft deels te maken met het feit dat er meerdere opvattingen bestaan over de aard, identiteit, structuur, missie, eenheid en grenzen van de kerk. Het oecumenische gesprek gaat vooral over de verschillen in voorstelling en praktijk en wil over deze kwesties tot een consensus komen. De meeste kerken gebruiken Bijbelse metaforen om de kerk te omschrijven: 'Lichaam van Christus', 'Volk van God', 'Tempel van de Heilige Geest', maar de theologische interpretatie van deze gangbare metaforen loopt sterk uiteen. Bij het dagelijks gebruik van de term 'kerk' denkt een orthodoxe christen aan de kerk als iets wat hij/zij doet. In het Grieks betekent de uitdrukking "ik ga naar de kerk" niet alleen dat men deelneemt aan de liturgie (of andere kerkdiensten bijwoont), het omvat ook verschillende

aspecten van het leven van een christen, waaronder de relatie met de plaatselijke priester, de manier waarop de persoon zich verhoudt tot de plaatselijke gemeenschap en de wereld buiten de gemeenschap (martyria), en zijn deelname aan de activiteiten en diensten van de gemeenschap (diakonia). Wat in eerste instantie bij ons opkomt, als we het over de kerk hebben, is een zekere actie en activiteit binnen het netwerk van mensen dat ons omringt. Het denken aan de kerk als een instituut met een specifieke structuur en hiërarchisch leiderschap is niet iets wat de gemiddelde kerkganger voor ogen heeft.

Orthodoxe theologen die betrokken zijn bij het oecumenische overleg spreken de kerk als 'ekklesia', een vergadering of bijeenkomst van allen die geroepen zijn. Zij spraken over de kerk als 'mysterie', in een taal die historisch en cultureel geconditioneerd is, en het moeilijk heeft omt de betekenis ervan over te brengen, vooral aan tradities die geen sacramenteel begrip van de kerk hebben. In de orthodoxe theologie is het onmogelijk over de kerk te spreken zonder een verwijzing naar de eucharistie, omdat de samenstelling en de structuur van de eucharistische gemeenschap van de vroege kerk als referentie dient voor de huidige structuur en de veelheid van bedieningen in de Kerk. Zonder verder in te gaan op de specificiteit van de eucharistische ecclesiologie, stelt men vast dat voor de orthodoxen de viering van de eucharistie tot het wezen hoort van de kerk en dat het haar als kerk constitueert. In deze vormgevende gebeurtenis van de kerk wordt de Heilige Geest aanroepen om het Lichaam van Christus als een existentiële realiteit tot stand te brengen. Volgens John Zizioulas verwezenlijken de deelnemers aan de eucharistische bijeenkomst hun kerkelijk toebehoren en authentieke persoonlijkheid. Het overbrengen van de betekenis van de kerk als een mysterie, als een eucharistisch gebeuren, als een werkelijkheid die bestaat in de spanning tussen nu en de eindtijd kan een probleem vormen, omdat concepten geconditioneerd zijn door culturele en historische doorleefde ervaringen.

Het tweede voorbeeld dat ik wil bespreken is de term "oikonomia" (barmhartigheid), die wordt gebruikt om een mate van flexibiliteit aan te duiden bij de toepassing van de kerkelijke tucht, in tegenstelling tot "akriveia" (strengheid). Hoewel "oikonomia" een brede toepassing heeft gekregen in het leven van de orthodoxe kerk, is er geen canonieke of andere regel uitgevaardigd die daarop betrekking heeft. Dit verklaart de verwarring en het misbruik van de term, zelfs onder orthodoxe theologen. Erickson merkt op dat van de betekenissen van "oikonomia" die het meest voor de hand liggen het vaakst worden genegeerd, namelijk beheer, ordening, bepaling. In letterlijke zin, impliceert "Oikonomia", benadrukt hij, "het idee van rentmeesterschap, van beheer namens een ander, van een meerdere, uiteindelijk van God". Daarom is een verstandig, verantwoordelijk beheer op zijn plaats", dat de goddelijke economie moet weerspiegelen.

In theologische discussies wordt "oikonomia" vaak opgevat als het ombuigen van regels om tegemoet te komen aan elke situatie in het leven van de kerk of als een alternatieve manier om een pastorale of andere kwestie op te lossen, wanneer de strikte grenzen van de leer dit niet toelaten. Volgens Alivizatos, is:

Oikonomia de opschorting van de strikte handhaving van het kerkelijk recht in gevallen van dringende noodzaak en in een geest van voorzichtig rentmeesterschap, neerbuigendheid en inschikkelijkheid, die door de leiders van de kerk wordt toegepast, zonder de grenzen van het dogma te overschrijden, om abnormale omstandigheden te reguleren, tot heil van de betrokkenen.

Bij de toepassing van "oikonomia" moet rekening worden gehouden met het welzijn van de gelovigen, het geestelijk nut dat uit de toepassing ervan voortvloeit en de handhaving van de

orde in het kerkelijk leven. De officiële kerkelijke autoriteiten passen het toe om in een bepaalde situatie, in respect voor de dogma's, ervoor te zorgen dat barmhartigheid en mededogen geschiedt.

Afsluitende gedachten

Ik wil deze uiteenzetting afsluiten met het benadrukken van twee belangrijke aspecten van taal.

Ten eerste het belang van het gebruik van een gemeenschappelijke christelijke taal, ondanks verschillende theologische interpretaties en verdeeldheid. De grootste verdienste van de oecumenische beweging in de voorbije eeuw is de gemeenschappelijke theologische taal waarin de kerk als gemeenschap wordt omschreven. De termen "gemeenschap" of "koinonia" zijn gemeengoed geworden van ons gemeenschappelijke christelijke taalgebruik, althans in de zogenaamde "mainline"-kerken, ze zijn een hulp in onze communicatie, theologische gesprekken en onze samen groeien in geloof en spiritualiteit. Wij moeten deze gemeenschappelijke taal koesteren en blijven werken aan een dieper begrip van elkaars tradities en een gemeenschappelijke oecumenische hermeneutiek die de eenheid van de kerk ten goede komt.

Tot slot wil ik wijzen op het belang van een gemeenschappelijke theologische taal en een oecumenische hermeneutiek, omdat wij religieus en seculier in relatie staan tot de rest van de wereld. Als je in Brussel woont en werkt met de EU-instellingen, besef je hoe onze christelijke taal vaak onbegrijpelijk is voor politieke leiders en beleidsmakers. Het is daarom cruciaal om oecumenisch na te denken over hoe we de christelijke boodschap vertalen naar verschillende seculiere en politieke contexten en ook over hoe wij de taal van de seculiere wereld beluisteren en interpreteren.